

MANUAL
PENTRU
CLASA
A V-A

CORINT

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Elvira Rotundu
Carmen Tomescu-Stachie

ISTORIE

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale.

Manualul școlar a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 4864/06.09.2017 în urma evaluării, și este realizat în conformitate cu programa școlară aprobată prin OM nr. 3393 din 28.02.2017.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând cu anul școlar 2017–2018.

Inspectoratul școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

*Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou**, **bun**, **îngrijit**, **neîngrijit**, **deteriorat**.

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

116.111 - numărul de telefon european de asistență pentru copii

Elvira Rotundu – profesoară de istorie, gradul didactic I, Colegiul Național „Costache Negruzzi” din Iași, doctor în Științele Educației, profesor-asociat la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Profesor metodist, coordonator de practică pedagogică la Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”.

Carmen Tomescu-Stachie – profesoară de istorie, gradul didactic I, Școala Gimnazială „Ion Ghica” din Iași. Profesor metodist, coordonator de practică pedagogică la Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, responsabilă a cercului metodic al profesorilor de istorie – grupa IV, școli gimnaziale, Iași.

REFERENȚI:

Prof. univ. dr. **Călin Felezeu**, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Mirela Popescu, profesor gradul didactic I, Colegiul Național „Spiru Haret” din București

Redactare: **Flori Bălănescu**

Tehnoredactare computerizată: **Mihaela Ciufu**
Lorena Ionică

Design copertă: **Dan Mihalache**

Credite foto: shutterstock.com

Hărțile au fost reproduse după M. Manea, A. Pascu, *Atlas școlar de istorie universală*, Ed. Corint, 2015, Minodora Perovici, *Istorie universală. Atlas școlar ilustrat*, Ed. Corint, 2015 și *Istoria României. Atlas școlar ilustrat*, Ed. Corint, 2014.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României **ROTUNDU, ELVIRA**

Istorie : manual pentru clasa a V-a / Elvira Rotundu, Carmen Tomescu-Stachie. - București : Corint Logistic, 2017

ISBN 978-606-94044-7-8

I. Tomescu-Stachie, Carmen

94

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate EDITURII CORINT LOGISTIC, parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

Pentru comenzi și informații, contactați:

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări

Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București,
cod poștal 010517. Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

Depozit

Calea Plevnei nr. 145, sector 6, București,
cod poștal 060012. Tel.: 021.310.15.30

E-mail: vanzari@edituracorint.ro

Magazin virtual: www.edituracorint.ro

Tiparul executat la:
EVEREST
TIPOGRAFIA
DE 20 DE ANI PREGĂTIM VIITORUL

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

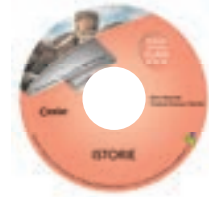
Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertatea și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Cuprins

Unitatea 1 – ALFABETUL ISTORIEI – RECONSTITUIREA TRECUTULUI.....	7	Viața cotidiană în lumea romană	60
Izvoare istorice	8	Studiu de caz: Orașul și monumentele publice ..	62
Perceperea timpului și a spațiului	10	Studiu de caz: Colosseum și gladiatorii	63
Evaluare	12	Studiu de caz: Pompei	64
Unitatea 2 – PREISTORIA.....	13	Studiu de caz: Armata romană	65
Primii oameni	14	Studiu de caz: Zeii romanilor. Templele	66
Revoluția neolitică	16	Studiu de caz: Creștinismul	67
Inventarea metalurgiei	18	Romanizarea	68
Evaluare	20	Evaluare	70
Unitatea 3 – CIVILIZAȚIA ORIENTULUI ANTIC... ..	21	Unitatea 6 – GETO-DACII.....	71
Mediul natural și viața cotidiană	22	Geții și dacii. Rânduiești, obiceiuri, credințe	72
Studiu de caz: Orașul-stat Babilon	24	Burebista și Decebal. Războaiele daco-romane ..	74
Studiu de caz: Temple și piramide	25	Evaluare	76
Popoare și civilizații pe harta Orientului Antic ..	26	Unitatea 7 – CIVILIZAȚIA ISLAMICĂ	77
Studiu de caz: Chinezii	28	Apariția Islamului. Credința musulmană	78
Studiu de caz: Evreii	29	Expansiunea militară și culturală a Islamului ..	80
Inventarea scrierii – de la pictograme la alfabet	30	Evaluare	82
Studiu de caz: Epopeea lui Ghilgameș	32	Unitatea 8 – EUROPA MEDIEVALĂ.....	83
Studiu de caz: Codul lui Hammurabi	33	Formarea popoarelor europene	84
Evaluare	34	Etnogeneza românească	86
Unitatea 4 – CIVILIZAȚIA GREACĂ ȘI SINTEZA	35	Europa creștină în mileniul I	88
ELENISTICĂ	35	Studiu de caz: Creștinarea francilor.	
Mediul natural și ocupațiile grecilor	36	Carol cel Mare	90
Studiu de caz: Ceramica între utilitate și artă ..	38	Studiu de caz: Imperiul Bizantin	91
Adevăr și legendă: legendele Olimpului.		Viața cotidiană în Evul Mediu	92
Războiul troian	39	Studiu de caz: Domeniul feudal	94
Polisul – organizare internă: Atena și Sparta.		Studiu de caz: Orașul medieval –	
Procesul de colonizare	41	spațiu al libertății	95
Studiu de caz: Histria, Tomis și Callatis	43	Studiu de caz: Cavalerism și onoare	96
Războaiele grecilor	44	Studiu de caz: Cruciadele	97
Studiu de caz: Bătălia de la Maraton	46	Studiu de caz: Catedrale și universități	98
Alexandru Macedon și civilizația elenistică	47	Statele medievale: Franța, Anglia, Imperiul	
Frumos și cunoaștere în lumea greacă	49	Romano-German	99
Studiu de caz: Acropola ateniană	51	Studiu de caz: Lumea românească și statele	
Studiu de caz: Moștenirea lumii grecești	52	medievale în secolele XIV-XV. Târgoviște,	
Studiu de caz: Jocurile Olimpice în Antichitate ..	53	Suceava	101
Evaluare	54	Studiu de caz: Diversitate culturală în lumea	
Unitatea 5 – LUMEA ROMANĂ	55	românească: Brașov și Cluj	102
Fondarea Romei: istorie și legendă	56	Evaluare	103
Statul roman	58	Recapitulare finală	104
		Evaluare finală	107
		Dicționar selectiv de personalități istorice	111

GHID DE UTILIZARE A MANUALULUI

MANUALUL CUPRINDE
 varianta tipărită varianta digitală

Simboluri folosite
 în varianta digitală

Rezolvă

Privește

Vizionează

Manualul este structurat în unități de învățare, care cuprind:

lecția propriu-zisă

aplicații (activități de învățare)

titlul lecției

textul lecției

idei principale

vocabular cu termeni istorici

Mediul natural și ocupațiile grecilor

În zilele noastre

surse istorice

Știați că?

Mediul natural și ocupațiile grecilor astăzi

În zilele noastre

surse istorice

Știați că?

STUDIU DE CAZ

RECAPITULARE FINALĂ

EVALUARE

DICTIONAR SELECTIV

Studiu de caz

Mediul natural și ocupațiile grecilor

Știați că?

Recapitulare finală

SURSE PRIMARE	SURSE SECUNDARE	SURSE ORALE
<ul style="list-style-type: none"> scrisori, note, publicitate, cărți de lectură scrisori de legătură, scrisoarea liberă, telegrama 	<ul style="list-style-type: none"> carte de referință, enciclopedii, articole din reviste și ziare, enciclopedii, jurnale științifice 	<ul style="list-style-type: none"> interviuri, emisiuni radio, emisiuni televizate, emisiuni de televiziune

Prezentul istoric	Epoca romană	Epoca medievală	Epoca modernă	Epoca contemporană
<ul style="list-style-type: none"> Polonia în epoca victoriei prusice Polonia în epoca revoluției Polonia în epoca revoluției române 	<ul style="list-style-type: none"> Polonia în epoca revoluției române Polonia în epoca revoluției române Polonia în epoca revoluției române 	<ul style="list-style-type: none"> Polonia în epoca revoluției române Polonia în epoca revoluției române Polonia în epoca revoluției române 	<ul style="list-style-type: none"> Polonia în epoca revoluției române Polonia în epoca revoluției române Polonia în epoca revoluției române 	<ul style="list-style-type: none"> Polonia în epoca revoluției române Polonia în epoca revoluției române Polonia în epoca revoluției române

Evaluare

Știați că?

Dicționar selectiv de personalități istorice

Știați că?

5 LUMEA ROMANĂ

LECȚIA 1: FONDAREA Romei: ISTORIE ȘI LEGENDĂ

LECȚIA 2: STATUL ROMAN

LECȚIA 3: VIAȚA COTIDIANĂ ÎN LUMEA ROMANĂ

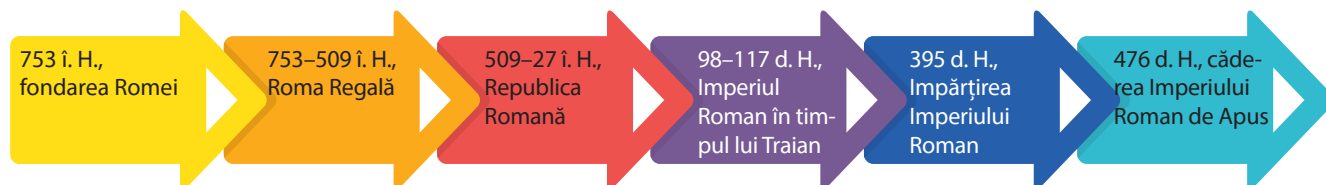
LECȚIA 4: ROMANIZAREA

CUNOȘTINȚE

În acest capitol, vei descoperi legendele întemeierii Romei și vei învăța să faci diferența între aces-tea și adevărul scos la iveală de arheologi și istorici. Vei afla cum a evoluat statul roman, cum era viața de zi cu zi a romanilor și cum au fost răspândite elementele culturii și civilizației lor în rândul altor popoare.

COMPETENȚE

Prin rezolvarea activităților din acest capitol, vei localiza pe hartă Roma Antică și teritoriile cucerite de romani. Vei plasa pe axa timpului evenimentele și vei folosi un limbaj corect pentru a descrie istoria Romei. Vei lucra cu diverse tipuri de surse pen-tru a descrie cele mai importante fapte istorice din lumea romană și rolul personalităților în derularea acestora.

Fondarea Romei: istorie și legendă

Lupa Romana, copie după statuia originală din secolul al V-lea î. H., care se află la Muzeele Capitoline din Roma.

DE REȚINUT!

- Potrivit legendei, Roma a fost întemeiată în anul 753 î. H.
- Așezarea geografică a Romei a favorizat apărarea cetății și dezvoltarea comerțului.
- Cetatea Romei s-a format prin unirea așezărilor de pe cele șapte coline.

VOCABULAR

- Asanare** = înlăturare a surplusului de apă dintr-o zonă mlăștinoasă.
- Cloaca Maxima** = principalul canal de evacuare din Roma antică; a fost construit în epoca regalității și se afla la 5-6 m sub nivelul orașului.
- Eneida** = poem epic literar, scris de poetul roman Vergilius în secolul I î. H., legendara poveste a eroului troian Eneas, care a călătorit spre Italia și a devenit strămoșul romanilor.

Simbolul Romei

Statuia de bronz a Lupoacei de pe Capitoliu datează de la începutul secolului al V-lea î. Hr., fiind opera meșterilor etrusci sau a unui atelier grecesc din sudul Italiei. Legenda spune că frații gemeni, Romulus și Remus, au fost adăugați târziu, în secolul al XVI-lea.

Legendele întemeierii Romei. Romanii au creat multe legende și povești despre începuturile istoriei lor. Poetul Vergilius le-a preluat și a scris poemul *Eneida*, în care romanii sunt prezentați ca descendenți ai zeilor și ai eroului troian Eneas. Urmașii lui Eneas, gemenii Romulus și Remus, au întemeiat *cetatea celor șapte coline* în anul 753 î. H. Romulus a fost primul rege și cel care a dat numele cetății, *Roma*. Legenda spune că Roma a fost condusă apoi de alți șase regi, care au stabilit reguli de conducere și apărare a cetății. Primii regi au fost latini și sabini, iar ultimii trei de origine etruscă.

Ce spun cercetările istorice despre începuturile Romei? Unele informații din legende au fost confirmate de rezultatele cercetărilor istorice. Săpăturile arheologice au scos la iveală urmele unor așezări în Câmpia Latium, pe malul Tibrului, din secolul VIII î. H. Cea mai veche așezare a fost descoperită pe colina Palatin. Latinii de aici s-au unit cu sabinii aflați pe colinele din jur. Satele lor erau protejate de cele șapte coline, iar râul Tibru le asigura posibilitatea de a dezvolta comerțul. Etruscii i-au supus pe latini și sabini, au unit așezările de pe cele șapte coline, au dezvoltat orașul și l-au înconjurat cu ziduri. Roma a devenit una dintre cetățile importante din centrul Italiei.

Colina Palatină (colina centrală).

ACTIVITĂȚI

A.

Cucerirea Italiei de către romani (secolele VI–III î. H.).

• Localizează pe hartă râul Tibru și cetatea Roma. Pe baza informațiilor din lecție, localizează populațiile care au contribuit la întemeierea Romei.

B. Roma celor șapte regi

1. Pe baza lecției și a tabelului din manualul digital, precizează originea regiilor Romei.

2. Analizează principalele realizări ale celor șapte regi. Ordona-le pe primele trei, în funcție de importanța pe care consideri că au avut-o în dezvoltarea Romei.

3. Studiază schema *Cele șapte coline*. Menționează denumirile acestora și precizează colina pe care a fost construit un edificiu în perioada regalității.

C. „Nu fără rost și temei zeei și oamenii au ales aceste târâmurii pentru întemeierea orașului, aceste coline de unde respiri un aer atât de curat, atât de sănătos, un fluviu atât de binefăcător pe care se aduc roadele țărilor de la mijlocul pământului, unde se fac transporturile pe corăbiile maritime; un oraș în vecinătatea mării, bucurându-se de toate foleasele, nefiind nici prea apropiat de mare, ca să fie amenințat de primejdia năvălirilor străinilor.”

(Titus Livius, *De la fondarea Romei*)

• Precizează, pe baza sursei C, două avantaje ale așezării geografice a Romei.

ÎN ZILELE NOASTRE:

✓ Toate denumirile lunilor anului, pe care le folosim astăzi, provin de la romani.

Cele șapte coline.

ȘTIAȚI CĂ?

✓ Pentru a omagia originea latină a poporului român, la începutul secolului al XX-lea, statul italian a făcut cadou României copii ale statuii *Lupoica de pe Capitoliu*? Acestea au fost amplasate în București, Cluj, Chișinău și Timișoara.

Lupa Capitolina, București, „Darul Romei, 1906”.

Via dei Fori Imperiali pornește din Forumul Roman, trece pe lângă Colosseum și merge spre sud.

DE REȚINUT!

- a. Statul roman a cunoscut trei forme de organizare: *regatul*, *republica* și *imperiul*.
- b. Ca urmare a războaielor de cucerire, cetatea Roma a devenit capitala unui imperiu întins.
- c. În contact cu civilizațiile orientale, romanii și-au schimbat modul de viață.
- d. Din secolul al III-lea, Imperiul Roman a intrat în declin.

VOCABULAR

Curie = adunare a bărbaților romani capabili de a purta arme.

Forum = piață publică la Roma.

Gintă = grup de familii cu strămoș comun.

Magistrat = reprezentant ales de populație pentru a îndeplini o funcție publică în Republica Romană.

Patricieni = din latină, *pater* – tată, proprietari de pământuri și de sclavi care aveau toate drepturile.

Republică = din latină, *res publica* – treburi publice, formă de guvernare în care cetățenii își aleg reprezentanți pentru o perioadă delimitată de timp.

Senat = instituție alcătuită din căpeteniile celor 300 de ginți; în timpul Republicii, numărul senatorilor a crescut la 900.

Via = în latină, drum.

Statul roman

„Toate drumurile duc la Roma”

Pe vremea Imperiului Roman exista o rețea de drumuri care legau Roma de restul Italiei și de provincii. La fiecare 1 000 de pași erau stâlpi de piatră, pe care era indicată distanța până la cele mai apropiate localități și până la Roma. În forum era un stâlp cu vârful aurit, considerat începutul tuturor drumurilor din Imperiul Roman, de unde și expresia „Toate drumurile duc la Roma”.

La origine, Roma a fost organizată ca monarhie. Populația Romei regale era formată din trei triburi, *latinii*, *sabinii* și *etruscii*, fiecare împărțit în zece *curii*, fiecare curie în zece *ginți*. Membrii celor 30 de curii se întâlneau în adunări și hotărau problemele importante: alegerea regelui, propunerea legilor, declararea războiului. **Regele** era conducător militar, mare preot și judecător, fiind controlat de **Senat** (Sfatul Bătrânilor), alcătuit din *patricieni* (șefi ai ginților). **Plebeii** erau oameni liberi, dar nu participau la conducerea cetății.

Republica Romană. După alungarea ultimului rege etrusc, patricienii au organizat Roma ca *republică*, având la conducere **magistrați**, aleși pe o perioadă limitată de timp. Rolul **Senatului** a crescut și plebeii au obținut dreptul de a avea reprezentanți în instituțiile statului – *tribunii plebei*. În secolele VI–III î. H., romanii au supus popoarele din Peninsula Italică. În urma mai multor războaie, au cucerit Cartagina și bazinul Mării Mediterane: Macedonia, Grecia, o parte din Asia Mică.

Imperiul Roman. Octavian a devenit conducătorul unic al statului roman în anul 27 î. H. Teritoriile cucerite au fost organizate în *provincii*. Roma a devenit un centru politic, economic și cultural important. Imperiul Roman a avut cea mai mare întindere teritorială în timpul lui Traian (98–117), însă din secolul al III-lea intră în declin. În 395, a fost împărțit în Imperiul Roman de Răsărit și Imperiul Roman de Apus. Sub presiunile migrațiilor germanice, istoria Imperiului Roman de Apus s-a încheiat în 476.

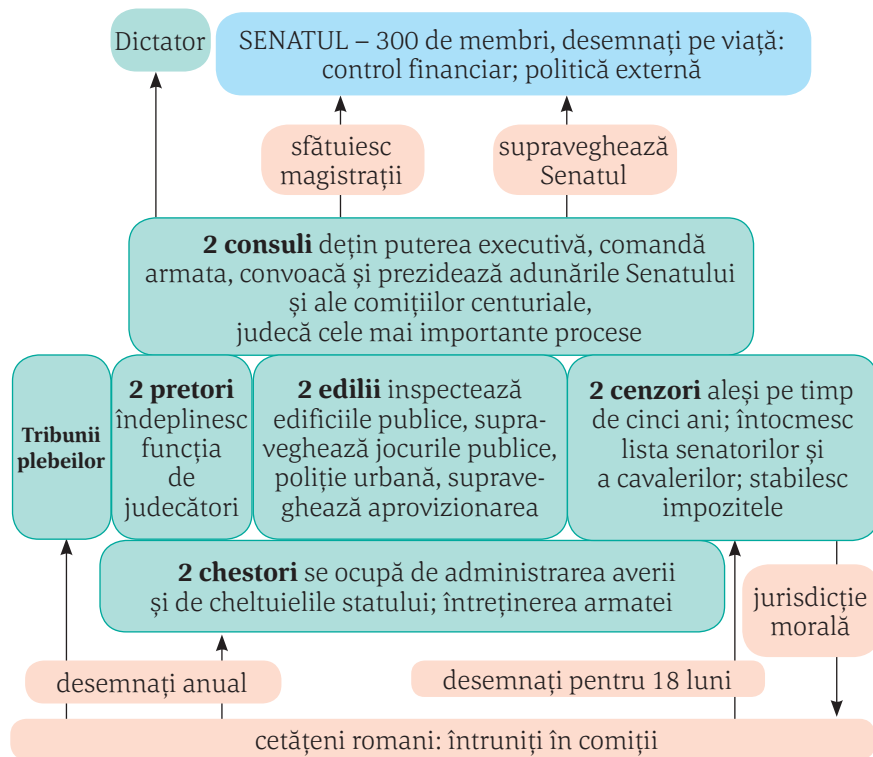

„În acest fel, Octavianus, fiind încă în viață și datorită faptelor sale, a fost considerat – cel dintâi – de către romani ca demn de venerat și numit de către ei Augustus. Întocmai ca și Caius Iulius Caesar, având chiar o mai mare putere decât acesta, el s-a proclamat singur conducător al patriei sale cât și al tuturor popoarelor de sub autoritatea acesteia, iar pentru acest scop nu a avut nevoie nici de alegere, nici de vot, nici de vreun simulacru de acest fel.”

(Appian, *Războaiele civile*)

ACTIVITĂȚI

A. Analizează sursa A și precizează trei magistraturi din Republica Romană. Menționează pentru fiecare cel puțin o atribuție.

Instituțiile Republicii.

B. „Aceste magistraturi se exercită în mod colegial, cu scopul de a evita ca puterea să fie monopolizată de un singur om. (...) nimeni nu poate deține puterea mai mult de un an. (...) În timpul mandatului, magistrații beneficiază de o oarecare imunitate și toți cetățenii le datorează respect.”

1. Precizați, pe baza sursei, un motiv pentru care magistraturile romane erau colegiale.
2. Menționați durata unei magistraturi.

C. Pe baza informațiilor din lecție și prin consultarea altor surse, realizează o friză cronologică pe care să reprezinti: a. întemeierea Romei, b. etapele evoluției statului roman, c. câte două războaie de cucerire din perioadele Republicii și Imperiului, d. sfârșitul Imperiului Roman de Apus.

D. Studiază harta din manualul digital.

- Identifică pe hartă continentele pe care aveau stăpâniri cele două Imperii Romane – de Apus și de Răsărit.

Statuia unui senator roman.

ÎN ZILELE NOASTRE:

✓ Multe state ale lumii au ca formă de organizare *republica*.

OAMENII LIBERI

- patricieni, cavaleri
- plebea (oameni de rând)

PEREGRINII, oameni liberi

(nu sunt latini, nu au cetățenie romană, pot locui în oraș)

LIBERTII – sclavi eliberați

SCLAVII – nu au drepturi

Structura socială a Romei.

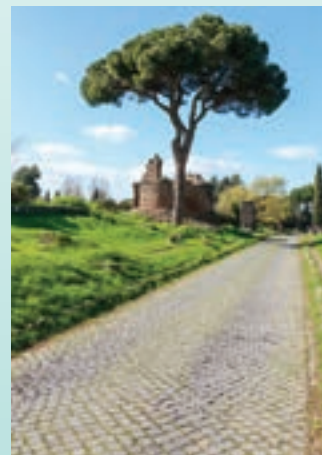
ȘTIAȚI CĂ?

✓ Pentru a fi ales într-o magistratură, candidatul trebuia să fie cetățean roman, să fi făcut serviciul militar timp de 10 ani și să nu fi suferit condamnări?

✓ În urma luptei plebeilor pentru drepturi politice a fost elaborat primul cod de legi scrise din lumea romană? Acesta a fost denumit „Legile celor 12 table” și era expus în forum.

✓ Denumirea de *Imperiu* provine de la titlul de *imperator* („general victorios”)?

✓ Via Appia (Drumul Appian) are 540 de km și leagă Roma de portul Brindisi (Marea Adriatică)?

Viața cotidiană în lumea romană

*Caius Iulius Caesar.
Înainte de a se proclama dictator
pe viață a fost chestor, magistrat,
mare preot (Pontifex Maximus),
pretor, guvernator și consul.*

! DE REȚINUT!

- În familia romană tatăl avea autoritate absolută.
- Educația copiilor romani se făcea în familie și sub supravegherea libertților.
- Jocurile publice reprezentau principala formă de petrecere a timpului liber al romanilor.

a B VOCABULAR

Gladiator = sclav antrenat pentru a lupta în arenă cu un alt luptător sau cu animale sălbatice.

Libert = sclav eliberat care primea cetățenia romană, prenumele și numele stăpânului.

Virtuți = însușiri morale pozitive; calități.

Numele romane

În lumea romană, la opt zile după naștere, copilul era primit în mod oficial în gință. Printr-o ceremonie solemnă, băiatul primea numele ginții (numele principal), prenumele (numele personal), la care se adăuga numele propriei familii (cognomen, poreclă). În timp, a fost adăugat și un al patrulea sau al cincilea cognomen, în funcție de trăsăturile fizice sau morale.

Familia și virtuțile romane. Familia a avut un rol important în viața romanilor. Tatăl (*pater familias*) era unicul proprietar al tuturor bunurilor și avea drept de viață și de moarte asupra membrilor familiei. Fiecare casă avea zeii săi protectori. Femeile romane se bucurau de unele drepturi: participau la întrunirile de familie și chiar la spectacole și jocuri publice, supravegheau sclavii, torceau lâna și țesau pânza pentru îmbrăcăminte. Viața de familie a romanilor a fost guvernată de reguli stricte privind supunerea față de părinte, acceptarea legii, respectarea autorității.

Educația. Atmosfera din familie urmărea să facă din copilul roman un om bun și disciplinat. De la șapte ani, copiii învățau scrisul, cititul și socotitul sub supravegherea tatălui sau îndrumați de un *libert*. După 11 ani, educația băieților putea continua cu învățarea unei limbi străine (greaca), a istoriei, a geografiei și cu studierea operelor marilor scriitori. În jurul vârstei de 16 ani, tinerii exersau arta vorbitului în public, *oratoria*. Educația era completată uneori cu un stagiu de filosofie la marile școli din Grecia. La 17 ani tânărul era declarat major și trecut pe lista cetățenilor, cu drept de vot și apt pentru serviciul militar.

Jocurile. Timpul liber era ocupat de obicei de jocurile publice, organizate de stat sau de persoane particulare, pentru a sărbători victoriile și pentru distracție. Puteau fi alergări de cai, curse de care, exerciții atletice, piese de teatru, lupte între animale, competiții navale, lupte de gladiatori. Reprezentațiile se desfășurau în circuri, amfiteatre, la teatru, pe stadion sau în bazine amenajate special pentru simularea unor confruntări navale.

Ruinele Circus Maximus care avea o capacitate de 300 000 de locuri.

A. Virtuți romane

în limba latină	în limba română
Auctoritas	Autoritatea spirituală (a tatălui)
Comitas	Bună creștere
Clementia	Iertarea
Dignitas	Demnitatea
Diligentia	Prudența
Fides	Fidelitatea
Frugalitas	Economia
Humanitas	Umanitatea
Industria	Hărnicia
Pietas	Respect pentru ordinea socială, politică, religioasă
Salubritas	Sănătate și curățenie
Veritas	Adevărul, onestitate față de ceilalți

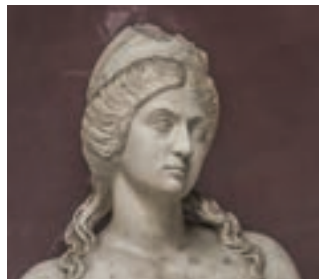
• Alege două virtuți. Stabilește pentru fiecare comportamentul corespunzător zilelor noastre.

B. „Romanii își petreceau o bună parte din timpul lor liber cu jocuri de abilitate (...). Jocurile cu mingea erau practicate de copii, precum și de adulți. Asemenea copiilor, apoi și oamenii maturi săreau coarda, jucau jocuri de ghicit sau jocuri cu pietricele și cu nuci. Între jocurile de calcul, foarte popular era un joc asemănător întrucâtva șahului.”

(Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*)

1. Menționează, pe baza sursei, două dintre activitățile de timp liber ale romanilor, care se practică și astăzi.

2. Pe baza imaginii alăturate și a unor surse de pe Internet, descrie în aproximativ 5 rânduri vestimentația vechilor romani.

Tânăra romană.

Tânăr războinic roman.

C. Expresii latine, pe care le folosim azi

„Adevăr și Justiție”/ *Veritas et Justitia*

„Dezbină și stăpânește”/ *Divide et Impera*

„Nu pentru școală, ci pentru viață învățăm.”/ *Non scholae sed vitae*

• Scrie un text de 6–8 rânduri în care să explici înțelesul unei expresii din cele de mai sus.

ÎN ZILELE NOASTRE:

✓ Cel mai bine păstrat teatru roman din Europa este în Orange, Franța.

Teatrul roman din Orange, Franța.

Vestimentația romană.

Bucătărie tradițională din Pompei.

ȘTIAȚI CĂ?

✓ Jocurile publice ocupau 60 de zile pe an în timpul Republicii, 64 de zile în timpul lui Octavian Augustus, 123 de zile în timpul lui Traian și 135 de zile în timpul lui Marcus Aurelius?

Studiu de caz

ORAȘUL ȘI MONUMENTELE PUBLICE

Ruinele apeductului care transporta apa la Roma.

Roma era cel mai mare oraș al Antichității, având peste un milion de locuitori. **Forul roman** era principala piață publică și centrul vieții politice din Roma. Împărații s-au întrecut în a îmbogăți orașul cu edificii și monumente publice: palate, temple, statui, arcuri de triumf, teatre, circuri, amfiteatre, băi publice. După modelul Romei, au fost construite numeroase alte orașe, atât în Italia, cât și în celelalte zone ale Imperiului Roman. **Apeductele** erau sisteme de conducte și canale care aduceau apa în orașele romane pentru alimentarea locuințelor, a băilor publice, fântânilor și grădinilor. Administrarea lor era controlată de funcționari, care stabileau necesarul consumului de apă și asigurau întreținerea acestora. **Termele romane** erau construcții complexe și cu o mare întindere. Ele cuprindeau vestiare, băi cu apă rece și caldă, spații destinate exercițiilor fizice, locuri de plimbare, biblioteci. Aici, romanii își petreceau mare parte din timp pentru relaxare și distracție, dar și pentru discuții legate de evenimentele curente. Cele mai vestite la Roma au fost termele lui Caracalla, în care puteau intra peste 1600 de persoane.

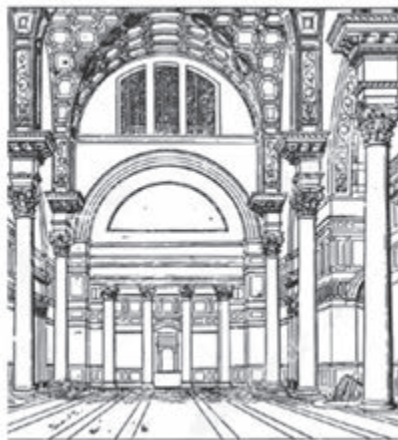
CITEȘTE ȘI APLICĂ:

A. „Toate provinciile imperiului erau înfrumusețate în același spirit generos și de măreție publică și erau pline de amfiteatre, temple, porticuri, arcuri de triumf, băi și apeducte menite sănătății, devoțiunii și plăcerii chiar și celui mai modest dintre cetățeni.”

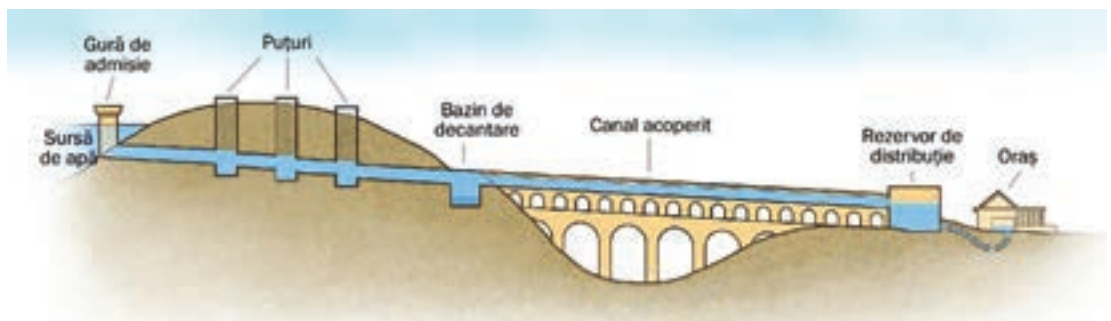
(Edward Gibbon, *Istoria declinului și prăbușirii Imperiului Roman*)

• Alege pentru fiecare tip de construcție menționată în sursă un exemplu. Realizează o descriere după următorul plan:

- denumirea construcției;
- locul și perioada în care a fost ridicată;
- scopul construcției;
- starea în care se află în prezent

Sala de baie din Termele lui Caracalla, reconstituire.

Schița de funcționare a apeductului.

Studiu de caz

COLOSSEUM ȘI GLADIATORII

Colosseum reprezintă cel mai mare amfiteatru roman dedicat luptelor de gladiatori. Construcția a început în timpul împăratului Vespasian și a fost inaugurată în anul 80, în timpul fiului său, Titus. Inițial, s-a numit *Amfiteatrul Flavian*, după numele dinastiei celor doi împărați. Mai târziu, i s-a spus *Colosseum* („gigantic”). Cei 50 000 de spectatori se așezau în zone diferite, în funcție de statutul social. Intrarea era liberă. Pe lângă luptele între gladiatori sau între gladiatori și animale, se organizau vânători de animale sălbatice (lei, tigri, urși, leoparzi, tauri sălbatice) și bătălii navale, pentru care arena se inunda cu apă, iar concurenții luptau de la bordul unor ambarcațiuni. Pentru spectacol, în apă erau aduși chiar și crocodili.

Colosseumul din Roma, în anul 80, reconstituire.

Gladiatorii erau sclavi, în marea lor majoritate. Unii erau prizonieri de război, condamnați la moarte sau persoane care doreau faimă și avere. Erau de mai multe tipuri, în funcție de echipamentul purtat și de stilul de luptă. Se antrenau în școli speciale, particulare sau ale statului. Învingătorii erau recompensați cu bani, cu anularea pedepselor sau chiar cu eliberarea din sclavie.

Arena Colosseumului, cu canalele subterane.

CITEȘTE ȘI APLICĂ:

A. „Răscoala gladiatorilor (...) s-a iscat din următoarea pricină: un oarecare Lentulus Vatia instruia la Capua niște gladiatori, dintre care majoritatea erau gali și traci. Nu din pricina ticăloșiei lor, ci din pricina răutății stăpânului care-i cumpăraseră, erau închiși cu strășnicie, în vederea concursurilor cu gladiatori”.

(Plutarh, *Viața lui Crassus*)

- Precizează un motiv pentru care s-au răsculat gladiatorii.

B. „Singer Seneca ne-a lăsat o condamnare a luptelor de gladiatori, pe care zice că nu le-a frecventat niciodată. «**Om, lucrul cel mai sfânt pentru om, este ucis aici în jocuri sportive**» a scris el înapoiindu-se acasă.”

(Indro Montanelli, *Roma o istorie inedită*)

- Comentează afirmația lui Seneca, marcată în text. Precizează mesajul pe care îl transmite Seneca în legătură cu relațiile dintre oameni.

Lupta dintre un gladiator și un animal. Mozaic antic, Cipru.

ȘTIAȚI CĂ?

- ✓ Salutul oficial al gladiatorilor era „Ave Caesar! Moritori te salutant!” („Slavă ție, Caesar! Cei care se duc la moarte te salută!”)
- ✓ Expresia „Panem et circenses” („Pâine și circ”) provine din Roma antică? Pentru a controla populația, împărații romani credeau că e de ajuns să le asigure pâinea (hrana) și cirul (distracția).

Studiu de caz

Frescă dintr-o casă, Pompei.

Ruine ale orașului Pompei.

Fântâna descoperită în ruinele unei case. Picturile și arhitectura arată gustul deosebit pentru artă al locuitorilor din Pompei.

POMPEI

Orașul **Pompei** se află în Italia de Sud, la aproximativ 10 km de Muntele Vezuviu. În Antichitate, orașul era o colonie prosperă a Romei, închinată zeiței Venus, cu o populație de aproximativ 20 000 de locuitori. În anul 79, Vezuviul a erupt și a distrus în numai trei zile orașele Pompei și Herculaneum, acoperindu-le complet cu un strat gros de material vulcanic și noroi. Pliniu cel Tânăr a fost martor al erupției și a descris-o în scrisorile adresate istoricului Tacitus. Astfel, erupția a durat 18 ore, timp în care Pompei a fost îngropat sub un strat de 5 metri de cenușă. În secolul al XVIII-lea, un fermier a descoperit sub via sa urmele orașului. Prin săpăturile arheologice, au fost scoase la iveală rămășițe de trupuri conservate în cenușa vulcanică, statui și fresce, reprezentând scene din viața de zi cu zi a locuitorilor orașului Pompei.

CITEȘTE ȘI APLICĂ:

A. „S-a auzit dintr-o dată un bubuit înspăimântător ca și cum munții s-ar fi ciocnit între ei, al cărui efect a fost o erupție de pietre enorme, azvârlite până în vârful muntelui și apoi izbucnirea unui foc nesfârșit și a unui fum gros care a acoperit tot cerul și a ascuns soarele întocmai ca la o eclipsă (...). În sus se ridică o imensă cantitate de cenușă care umplu pământul, marea și văzduhul, întinzându-se până departe, pe unde se nimerea, calamitate care lovi la întâmplare oameni, regiuni, turme, făcu să piară pești și păsări și, în plus, acoperi în întregime Herculaneum și Pompei.”

(Cassius Dio, *Istoria romană*)

1. Întâmplarea povestită	2. Imaginile prezentate
3. Sunetele descrise	4. Urmările

• Citește cu atenție și completează fiecare cadran al organizatorului grafic cu informațiile solicitate.

Ruinele Templului lui Apollo. În plan îndepărtat se vede Vezuviul.

ȘTIAȚI CĂ?

- ✓ Din anul 79, vulcanul Vezuviu a erupt de aproximativ 36 de ori?
- ✓ Pliniu cel Bătrân, om de știință și comandant militar, a murit asfixiat de gazele toxice deoarece s-a apropiat prea mult de locul erupției?

Studiu de caz

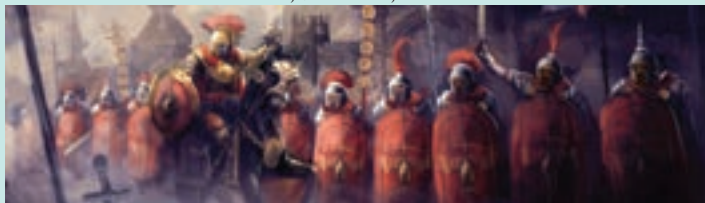
ARMATA ROMANĂ

Armata a fost organizată în funcție de evoluția statului roman. În Roma regală, bărbații participau pe cheltuiala proprie la apărarea orașului, atunci când era nevoie. Odată cu războaiele de cucerire, rolul armatei a crescut. S-a creat treptat o armată permanentă de profesioniști. Soldații erau plătiți pentru serviciul militar, care dura între 20 și 25 de ani. Armata romană era organizată în *legiuni*. Fiecare legiune cuprindea peste 5000 de soldați, cetățeni romani. Pe lângă acestea erau și *trupe auxiliare*, formate din locuitori ai provinciilor. Infanteria era principala forță. Cavaleria era utilizată în special pentru operațiuni de recunoaștere și hărțuire a adversarului. Cea mai mare parte a armatei a fost trimisă în provinciile de graniță. Aici erau organizate tabere militare permanente (*castra*). Sub îndrumarea corpului de arhitecți militari și ingineri, soldații romani au construit drumuri, apeducte, fortificații, canale de navigație. Ei au contribuit astfel nu numai la apărarea provinciilor, ci și la dezvoltarea economică a acestora.

LEGIUNEA – 10 cohorte de pedestrași plus 120 de călăreți

COHORTA – 6 centurii

CENTURIA – 80 de soldați, conduși de un centurion

Structura unei legiuni.

CITEȘTE ȘI APLICĂ:

A. „Armele defensive ale infanteristului roman sunt casca de metal, platoșa din piele, dublată de mici plăci de metal, scutul. Armele ofensive sunt sulița ușoară, de aruncat în adversar, sabia și uneori lancea.”
(Eugen Cizek, *Istoria Romei*)

• Privește cu atenție imaginea alăturată a soldatului roman. Asociază armele descrise în sursa A cu elementele corespunzătoare.

B. „Meseria de legionar era atrăgătoare în special pentru fiii romanilor săraci, deoarece primeau o soldă fixă. Cel care dorea să devină legionar trebuia să aibă cetățenia romană, să știe să scrie, să citească și să aibă o statură cât mai puternică.”

(Ernst Künzl, *Roma antică*)

• Enumeră, pe baza textului, două dintre condițiile necesare pentru a deveni soldat într-o legiune romană.

Arcul lui Constantin, Roma, decorat cu scene de luptă.

Legionar roman, statuie din bronz, Alba Iulia, România.

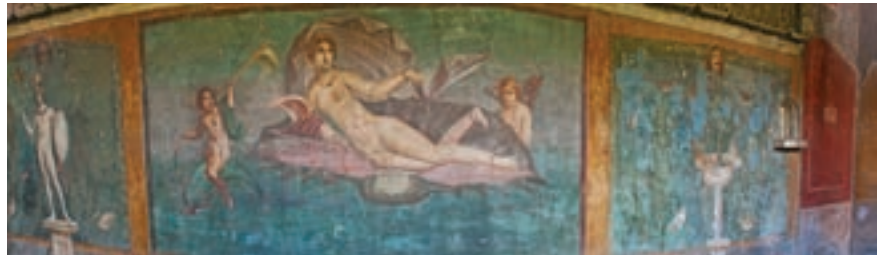
VOCABULAR

Castru = tabără militară fortificată.

Cavalerie = parte a armatei care folosește calul ca mijloc de luptă și de transport.

Pedestraș = soldat care lupta pe jos; infanterist.

Studiu de caz

ZEII ROMANILOR. TEMPLELE

Panteonul din Roma a fost comandat de către Marcus Agrippa, unul dintre colaboratorii lui Octavian Augustus. Templul a fost reconstruit în timpul împăratului Hadrian.

Zeii. Romanii considerau că există câte o zeitățe pentru fiecare loc, obiect sau împrejurare. Cei mai importanți zei erau cei care protejau familia, agricultura și războiul. Inițial, centrul vieții religioase era situat în casa fiecărui roman. Zeii casei erau: Vesta, zeița focului, Ianus, păzitorul ușii și al pragului casei, cei doi Penai, protectori ai bucatelor și ai proviziilor, și cei doi Lari, care apărau familia și proprietățile acesteia. Sub influența culturii grecești, romanii au împrumutat noi divinități. Zeii principali erau Jupiter, Junona și Minerva. După marile cuceriri, au fost preluate zeități și din alte zone ale imperiului. Odată cu Octavian Augustus s-a impus și cultul oficial al împăratului, care era considerat asemenea zeilor. În cinstea împăraților se organizau ceremonii religioase și erau ridicate temple și statui în fiecare oraș al imperiului. Preoții aveau un statut special și un rol important în societatea romană.

Templele. În construcția templelor, romanii au preluat elemente de arhitectură etruscă și greacă. Cele mai importante au fost templul închinat „triadei capitoline”: Jupiter-Junona-Minerva, sanctuarul închinat zeului războiului (pe Câmpul lui Marte) și Panteonul, templul dedicat tuturor zeilor.

CITEȘTE ȘI APLICĂ:

A. Caută informații despre clădirea Panteonului și realizează o descriere a acestuia după următorul plan:

- locul în care a fost construit;
- anul în care a început construcția;
- două caracteristici ale construcției;
- starea în care se află în prezent.

B. Identifică-i în desene pe cei trei zei din „triada capitolină”. Scrie numele fiecăruia în căsuța corespunzătoare.

Lar – zeu al casei. Sucidava, România, secolele II–III.

Studiu de caz

Repere în timp: cca 6–4 î. H., nașterea lui Iisus; 64 d. H., începuturile persecuțiilor împotriva creștinilor în timpul lui Nero; 202, împăratul Septimiu Sever interzice răspândirea creștinismului; 313, Edictul din Mediolanum, prin care se acorda libertate de cult creștinilor; 392, împăratul Theodosie I a interzis politeismul.

CREȘTINISMUL

Creștinismul a apărut în partea orientală a Imperiului Roman, fiind a doua religie, după iudaism, care are la bază credința în Dumnezeu. A fost întemeiată de Iisus, numit și Mesia (Mântuitor). Iisus s-a născut în provincia romană Iudeea, în timpul lui Octavian Augustus. Nașterea sa reprezintă anul 1 al erei creștine, adică începutul calendarului actual. Învățăturile lui Iisus au fost răspândite prin intermediul apostolilor și sunt cuprinse în partea a doua a *Bibliei*, numită *Noul Testament*. La început, autoritățile romane nu au acceptat noua religie și i-au persecutat pe creștini. Măsurile dure nu au oprit răspândirea noii religii. În anul 313, împăratul Constantin cel Mare a acordat libertate de cult creștinilor. La sfârșitul secolului al IV-lea, împăratul Theodosie I a proclamat creștinismul ca religie oficială, a interzis celelalte credințe în zei și a închis templele.

CITEȘTE ȘI APLICĂ:

A. „Eu Constantin Augustus și eu Licinius Augustus, reuniți în mod fericit la Mediolanum pentru a discuta toate problemele referitoare la securitatea și la binele public, am crezut că (...) trebuie să reglementăm în primul rând cele referitoare la respectul față de divinitate adică să dăm creștinilor, ca și tuturor celorlalți, libertatea și posibilitatea ca fiecare să urmeze religia pe care o dorește, pentru ca divinitatea și ființa cerească, oricare ar fi ea, să ne fie favorabilă și binevoitoare...”

(Eusebiu din Cesarea, *Edictul de la Mediolanum*, 313)

• Menționați, din sursa A, un motiv pentru care Constantin cel Mare a acordat libertate de cult creștinilor.

Frescă din Catacombele din San Gennaro, Neapole, Italia.

B. Mormântul inițial a fost al unei familii înstărite. Mai târziu, se spune că au fost mutate aici rămășițele Sfântului Gennaro, care fusese martirizat în anul 305.

• Caută într-un dicționar clasic sau on-line definițiile termenilor *catombă* și *martir/ a martiriza*. Folosește termenii pentru a prezenta în 6-8 rânduri măsurile luate de împărații romani împotriva creștinilor.

ȘTIAȚI CĂ?

✓ Primele construcții creștine la Ierusalim, Bethleem și Roma au fost inițiate de împăratul Constantin cel Mare și de mama sa, Elena?

Mozaicul din ruinele unei biserici creștine, Bethleem, Israel. Se observă cuvântul „pax” (pace).

Constantin cel Mare dăruiește privilegii.

VOCABULAR

Apostol = vestitor; în creștinism, ucenicii lui Iisus, care au fost în număr de 12.

Conciliu = adunare bisericească la care participa inițial orice reprezentant al bisericii, apoi doar episcopii.

Creștin = adeptul învățăturii lui Iisus Christos.

Mesia = Mântuitor, *Hristos* în limba greacă și *Christos* în limba latină.

Romanizarea

Ruinele castrului roman de la Apulum.

Ruinele arcului de triumf al lui Caracalla din Maroc, Africa.

DE REȚINUT!

- Teritoriile cucerite de romani au fost organizate în provincii.
- Organizarea unitară a provinciilor, legislația romană, funcționarii și armata au contribuit la răspândirea limbii latine și a modului de viață roman.
- Romanizarea s-a produs în provinciile în care populația locală a preluat limba latină și elemente ale culturii și civilizației romane.

VOCABULAR

Coloniști = locuitori aduși de autoritățile romane în provincii pentru a desfășura activități economice.

Edict = decret emis de un monarh prin care se stabileau reguli cu privire la o anumită problemă.

Romanizare = procesul de preluare a elementelor culturii și civilizației romane de către popoarele cucerite.

Veteran = soldat liberat după terminarea serviciului militar.

Edictul lui Caracalla

Se spune că împăratului roman Marcus Aurelius Antoninus i s-a adăugat cognomenul „Caracalla”, de la numele celtic al unei mantale lungi de ploaie, pe care o îmbrăca foarte des. După moartea tatălui său, Caracalla și-a înlăturat fratele și a devenit împărat. A rămas în istoria Romei prin Edictul din 212 (Constitutio Antoniniana), prin care se acorda cetățenie romană întregii populații libere din imperiu.

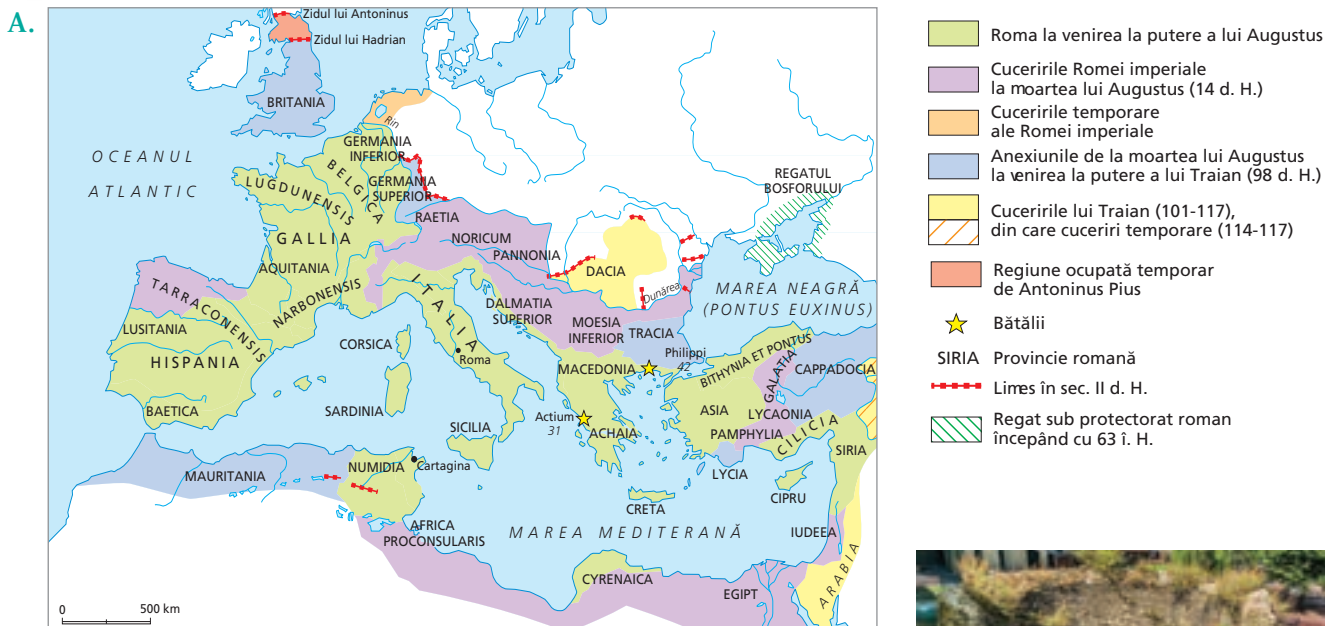
Organizarea Imperiului Roman. Provinciile. Teritoriile cucerite de romani au fost organizate în *provincii*, conduse de funcționari trimiși de la Roma. Provinciile de la granițele imperiului erau subordonate direct împăratului, iar cele din interior erau administrate de Senat. Guvernatorii romani se ocupau de apărarea granițelor, de administrarea resurselor economice și de asigurarea ordinii. Legătura între provincii sau dintre acestea și Roma era asigurată printr-o vastă rețea de drumuri și poduri. În provincii, erau respectate credințele și tradițiile locale, dar s-au impus un sistem unic de administrare a resurselor, moneda unică și legislația romană.

Procesul de romanizare. Modul de organizare a provinciilor a favorizat răspândirea culturii și civilizației romane în rândul populațiilor cucerite. Funcționarii romani, soldații, veteranii i-au influențat în cea mai mare măsură pe provinciali. Coloniștii aduși din diverse zone ale imperiului au desfășurat activități economice și au contribuit la dezvoltarea orașelor. Limba latină era limba oficială pe tot cuprinsul imperiului. Procesul de romanizare s-a intensificat prin acordarea, în anul 212, a dreptului de cetățenie romană tuturor locuitorilor liberi din imperiu.

Rezistența la romanizare. Unele popoare s-au romanizat, adică au preluat limba latină și o mare parte din elementele culturii și civilizației romane. Altele, precum grecii și egiptenii, și-au păstrat limba și propriile elemente de cultură și civilizație. Mai mult, au exercitat o influență mare asupra romanilor, determinând transformări în modul lor de viață și de organizare a statului.

Apeductul roman de la Cezareea, Israel.

Roma imperială.

- Localizează pe harta de mai sus provinciile romane și grupează-le, după următoarele cerințe:
 - a. autoritatea față de care erau subordonate
 - b. continentul pe care se găseau
 - c. împărații în timpul cărora au fost cucerite și organizate.

Ruinele zidului unui oraș roman antic, Londra, Marea Britanie.

B. „Romanii își dădeau atât de bine seama de influența limbii asupra popoarelor, încât cea mai mare grijă a lor era ca odată cu succesele armelor lor să răspândească și folosirea limbii latine. (...) Italia dădea provinciilor și tonul modei, odată cu legile latine. Situația grecilor era foarte diferită de cea a barbarilor. Ei aveau prea mult bun gust pentru a-și părăsi limba și prea multă mândrie pentru a adopta vreo instituție străină.”

(Edward Gibbon, *Istoria declinului și a prăbușirii Imperiului Roman*)

1. Precizați doi factori ai romanizării.
2. Menționați, din text, două motive pentru care grecii nu au fost romanizați. Dați exemplu de un alt popor care a rezistat procesului de romanizare.

Templul Dianei, din Merida, Spania, ridicat din ordinul lui Octavian Augustus.

C. „În istorie nu există niciun decret mai important decât acesta: el înlătură deosebirea care există după cucerirea romană între poporul dominant și popoarele aservite. (...) Toți locuitorii acestui uriaș imperiu erau romani. (...) N-a mai existat decât un singur nume, o singură patrie, o singură guvernare, un singur drept.”

(Fustel de Coulanges, *Cetatea antică*)

- Pe baza sursei și a informațiilor din lecție, explică în zece rânduri importanța *Edictului lui Caracalla* în procesul de romanizare.

ȘTIAȚI CĂ?

✓ În afara teritoriilor geto-dace ocupate de romani au continuat să trăiască triburi de daci liberi?

Evaluare

Stelă funerară din secolul al III-lea, descoperită pe teritoriul României.

A. Asociază fiecare magistratură din coloana **A** cu responsabilitățile corespunzătoare din coloana **B**.

A	B
Consuli	justiția
Pretori	impozite
Edili	aprovizionarea orașului, organizarea jocurilor
Tribuni	conducerea Republicii
Chestori	apărarea drepturilor plebeilor

B. „Aceasta este civilizația pe care Roma imperială o va lăsa moștenire Europei. O civilizație care este în același timp produsul unei imense moșteniri – greacă, etruscă, italică, orientală, celtică, iudeo-creștină – pe care romanii au păstrat-o, dar și al propriului lor geniu. Lor li se datorează faptul de a fi extins aria culturii greco-latine, apoi pe cea a creștinătății europene, ideea de Imperiu unificat (...), concepția de stat suveran, superior indivizilor și comunităților care îl compun.”

(Serge Berstein, Pierre Milza, *Istoria Europei*)

1. Precizează două civilizații care i-au influențat pe romani.
2. Selectează din sursă două aspecte moștenite de Europa contemporană de la romani.

C. Imaginează-ți că ești ghid turistic și trebuie să-ți convingi colegii să meargă într-o excursie la Roma, cu tema *Marile construcții ale romanilor*. Elaborează un pliant de prezentare în care să ai în vedere:

- a. trei edificii ale romanilor, care pot fi vizitate în zilele noastre;
- b. câte o scurtă prezentare a fiecărui edificiu ales;
- c. precizarea importanței fiecărui obiectiv pentru înțelegerea istoriei Romei antice

D. *Cuceririle Romei republicane.*

1. Utilizează harta și alege răspunsul corect. Ordinea în care au fost cucerite teritoriile marcate cu X, Y, Z de către romani este:

- a. X, Y, Z
- b. Z, Y, X
- c. Y, Z, X

2. Caută informații referitoare la războaiele punice. Realizează o fișă, după modelul de la p. 47, pentru un conducător militar cartaginez.